

Universitätsbibliothek Wien

I

207.894

A

~~27.2.~~

0

L 15 D

Adligata sunt:

1. Ostermann, Joh. Erich: Dissertatio de astrolabra
2. Mengotti, Fr: Demonstratio de parallaxi com
cometae observati Viennae 1680.
3. Reischus: De mirabili novae stellae anni
1572 phaenomeno.
4. Stuck: Prognosticon de anno 1588.

Adjuvante Christo
Dissertationem Philologicam
De

ASTROLATRIA

In Illustri ad Albim Academia

PRÆSIDE

VIRO Nobilissimo, Amplissimo atque
Excellentissimo,

DN. JOHANNÉ ERICO

OSTERMANNO, Græc. Lit. Prof. Publ. Celebr-
rimo, Alumnorum Electoralium Ephoro
Gravissimo,

DN. Patrono, Promotore ac Præceptore
humilimè colendo.

Publico ^ἡσπουδαίον^{ος} Examine
submittit

M. JOHAN: GEORGIUS SCHWABIUS
Ratisponensis.

Ad d. XVI. Maji A. O. R. M. DC. LXIII.
In Auditorio Majori.

Ex Officina Typographica MATTHÆI
HENCKELII.

S. R. J.

LIBERÆ AC ILLUSTRIS REIPUBLICÆ
RATISPONENSIS

CONSULIBUS ET SENATORIBUS,

VIRIS

*Magnificentia, per strenua Nobilitate, Amplitudine,
Autoritate, Prudentia, ac Gestarum Rerum
Gloria Illustribus,*

Ut &

VENERANDI ibidem Consistorii

PRÆSIDI ET ADSESSORIBUS,

VIRIS

*Magnificis, plurimum Reverendo, Nobilissimis, Amplif-
simis, Excellentissimis, Reverendis,
Clarissimis,*

DOMINIS suis Gratiis, Evergetis, Patronis ac Promotoribus
Optimis, Maximis, perpetuo observantia ac submissio
animi cultu maectandis,

Salutem & felicitatem perpetuam

P.

ILLUSTRIS Patriæ Procerum **RESPUBLICA** salve,
 Nostro, mille alias inter, Venerabilis ævo,
 Augustum Imperii decus, & sacrata Camœnis
 Anchora, Justitiæ Sedes. Pietatis alumna.
 Ecce! Tuas iterum supplex devolvor ad Aras,
 At quæ dona feram? quâ nunc Tibi pauper Acerrâ
 Thura litem, cum jam superent Benefaciâ favorem,
 Excedantq; fidem meritorum Summa tuorum?
 Nescio. Nec, si Cræsus Opes, si Persia Gazas
 Conferat, & virides vacuet Mevania valles,
 Sufficerem. Si grata tamen sunt Munera Phœbi,
 Astra fero, Variæ gentis splendentia Cultu.
 Da faciles aditus, & amicos cernere vultus
PUBLICA RES, dum scripta tuis devota Senatûs
 Delubris sacrare parat mens grata Clientis,
 Et *Conscriptorum* venerari Nomina *Patrum*.
 Ecce! favent Superi, favet Æthere magnus Olympi
 Rector, & innumeros confert Tibi Juppiter annos.
 Non audet scœdare diem, nostrumq; tenebris
 Commiscere polum Nubes, dum Augusta virefcit
IMBRIPOLIS, sævam Pax candida sedibus arce
 Bellonam, nec Marte ferus crudelia Miles
 Moliri poterit Superum fulgentibus Astris.
 Astra favent. Augusta fave **RESPUBLICA** scriptis,
 Et nostras facili vultu dignare Camœnas.
 Sæpe Deis etiam præclaros inter honores
 Cæspes, & exiguo placuerunt farra salino.

Illustri Patriæ Patrum Nomini

devotissimus

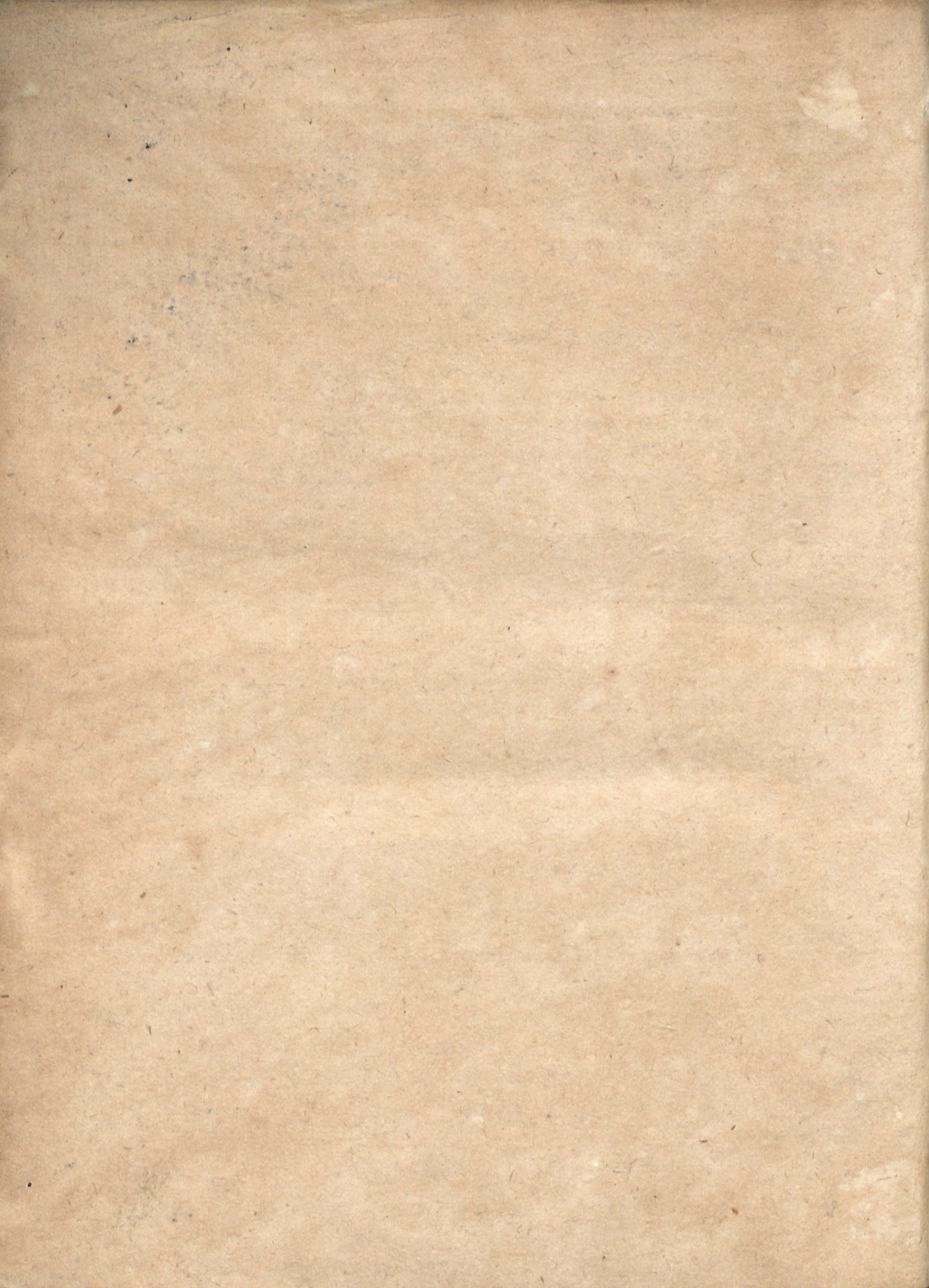
Clientis

&

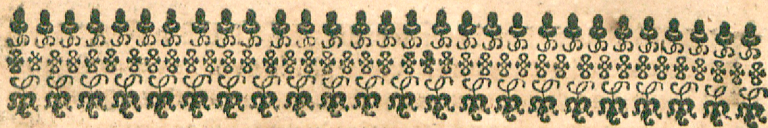
Alumni

M. JOH. GEORGIUS SCHWABBIUS,
 Ratisponensis.

PRÆLOQVIUM.

*I*mpia mortalium ac detestanda religio est, qua Numina, proprio sibi sinxit arbitrio, ut vero DEO, Mundi astrorumq; Opifici Opt. Max. detraheret. Docent prisca religione sacri recessus, testantur ara & templa, Soli, Luna aliisque sideribus dicata, loquuntur passim Codices sacri & profani, quam impie Dei quidem Opera venerati sint Mortales, quorum splendor in oculis maximè incurreret. Cum enim superna corpora, Solem, Lunam & reliqua sidera perpetuo motu agitari conspicerent, ab ea celeritate & Deos appellarunt, & esse crediderunt, ut Plato testatur in Cratylo. Neque ulla ferè gens inventa est, quæ aliud esse Deos, quam ipsa cœlestia corpora primum crediderit. Ac Solem quidem & Lunam antiquissimæ gentes sub aliis atq; aliis Nominibus coluerunt: unde Martianus Capella l. 2.

*Te Serapim Nilus, Memphis veneratur Osirim,
 Diffona sacra Mithram, Ditemq; ferumq; Typhonem,
 Solem te Latium vocitat.*

Alexandrum, scribit Curtius, memorabili victoriâ lærum, quâ sibi fines Orientis apertos esse censebat, Solem victimis caesis veneratum esse. Darius postquam Alexandri erga Matrem, Uxorem & Filias, continentiam intellexit, dicitur manus ad Solem tendens, tollensq; clarâ voce precatus, ut aut se, aut Alexandrum regnare vellet, teste Atheneo l. 8.

Totam Persarum gentem in linteo depictum Solem adorasse, Auctor divini Apologetici contra gentes scribit. De hoc superstitioso siderum cultu pauca quædam ex Antiquitate Venerandâ colligere animum induxi, in id operam daturus, ut soli siderum Conditori suus honor & Religio vindicetur, profigatoq; vano gentilium Cultu gloria constet DEO, quem, ut res prosperè cadat, submissis precibus adoro. Tu, Benevole Lætor, favebis conatibus. Cæteris malevolentibus illud occino: procul este profani!

Astrolatriæ vox græca origine ex ἀστροί & λατρεύω componitur, quod modò servire, apud Xenophontem: modò serviliter colere, apud Lucian. modò religiosè colere, apud Ecclesiasticos scriptores, Damascenum, & passim in Nov. Test. Hebr. 9. v. 9. 14. Rom. 1. v. 25. significat. Metaphoricè apud Phocyl. dicitur: καὶρῶ λατρεύειν, servire tempori. Propriè (ut Suidas interpretatur) λατρεία est ἑπὶ μισθῶ δολεία. Unde Milites olim Mercenarii à Latinis Latrones dicebantur.

§. 2. Affertur aliàs distinctio λατρείας καὶ δολείας, quasi plus sit λατρεύειν, quàm δολεύειν. At verò pro eodem usurpari λατρείαν καὶ δολείαν Ludovicus Vives super August. l. 10. de C. D. cap. 1. ex Valla, Scaligero, Xenophonte, ostendit. Accedunt loca Scripturæ Sacræ, in quibus Ebraeum עַבְדָּה de Creatore & Creaturis usurpatur, & à Græcis promiscuè modò vocabulo λατρεύειν modò δολεύειν redditur. V. Deut. 6. v. 13. c. 10. v. 20. Luc. 4. v. 8. Gen. 15. v. 13. Act. 7. v. 6. 7. Ebr. 13. v. 10. Matth. 6. v. 24. Act. 20. v. 19. Adeoque non immeritò vox λατρείας, de supersticioso fidetam cultu adhibetur.

§. 3. Si Astrolatriæ spectes originem, variè Autores sentiunt. Nonnulli eam Chaldæis, & illis, qui post diluvium vicina Chaldæorum loca incoluère, adscribunt, unde in Ægyptum dimanasse, ex hac ad Asiaticos Jonas, ab his ad Græcos Bæotios per Phænices, Cadmi socios, profectam esse Arabum traditio est, referente Kircherò, & ex Vetustissimis Asiaticorum monumentis docente R. Mose Ben Maimon, qui de vetustissimo hoc in Chaldæa cultu ita in More Nebochim l. 3. c. 30. *Notum est, inquit, quod Abraham natus est in gente, quæ serviebat igni, & in credulitate illorum, qui credebant, quod non erat Deus alius nisi stella &c.* Alii Zoroastren primum hujus superstitionis Autorem, ut & Magiæ in Perside inventorem jactitant, quippe qui antiquior divino Mose Scriptor (credat Judæus Apella!) extiterit, quam sacris & profanis scriptoribus sententiam contrariari satis notum est; Nam Mosis scriptionem, post Decalogum ab ipsomet Deo exaratum, omnium in Orbe antiquissimam esse docent B. Dn. D. Waltherus in Offic. Bibl. p. m. 481. § 643. Magnificus Dn. D. Calovius in Observat. ad Pentateuch. Mosaic. nondum editis, & prolixè Plur.

Rev. atque Excellentissimus Dh. Ursinus, Patronus ac Promotor
etatem colendus in Exercit. Famil. de Zoroastre.

§. 4. Rectius natales impiæ hujus superstitionis deberi
Cainitis sentiunt alii, quos ante diluvium & Idolis & astris ser-
viisse constat, quem postea cultum per Chaldaeos, Sabæos, Ægy-
ptios propagatum esse, & in universum orbem disseminatum
credibile est. Vestigium in hacre Jobus monstrat c. 31. v. 26. 27.
ubi se in hac superstitione gentes non imitatum esse gloriatur:
*Si vidi Solem, inquit, cum fulgeret, & Lunam incedentem clarè,
& latatum est in abscondito cor meum, & osculatus sum manum
meam ore meo, quæ iniquitas maxima est, & negatio contra Deum al-
tissimum.* Quibus verbis ritum adorationis simul aperit, quem
positum ait in eo, ut manum ori, capite inclinato, admoverent,
& tenui murmure pacem atque veniam horum luminum depre-
carentur. Ritum ipsum & Verba precantium declarat Ovid. l. 6.
Metam. fab. 4.

Restitit, & pavidò, faveas mihi, murmure dixit

Dux meus: & simili, faveas mihi, murmure dixi.

De adoratione ipsâ D. Hieronymus contra Ruffin. *qui adorant,*
inquit, *solent deosculari manum, & capita submittere.* Vestigium
adorationis hujus in sacris Deut. 4. vers. 19. invenimus, ubi
hunc etiam ritum vetatum esse à Domino, legimus, ne fortè in
gentilium sacra Dei veri cultus degeneraret.

§. 5. Sic igitur cultus solis, Lunæ & siderum antiquissi-
mus. Cum enim *Φῶς αἰετῶ ἀπρόσιτον* non omninò cape-
rent, cœlestium verò corporum celeritatem & in vitæ nostræ
commoda imperium cognoscerent, obliiti Artificis summi,
quem videre non poterant, opera ejus venerari & colere
cœperunt, & creaturis honorem, qui soli Creatori DEO
debetur, divinitatem sensu temerè metientes, tribuere.
Hinc *μόνον ἑργὴν θεῶν* Solem nuncuparunt Phœnices, cujus
nutum Planetæ ac cætera sidera observarent. Dodecatemo-
ria, Egyptii, signiferos, *θεῶς βεβλαίστε* sive Deos Consiliarios,
Planetas verò *παθοφόρους*, id est, lictores, qui accensi solis Consi-
storio adstant, censuere. de qua Vid. Vetus ad Apollonii Rhodii
Argonauticon Scholiastes. Qui à patribus acceperant, Solem,

Lu-

Lunam & Stellâs, Dominos esse diei, Noctis, Lucis & Tenebrarum, Deos ipsos vocare non dubitabant, esse, crediderunt.

§. 6. Atq; hinc Objectum impii hujus cultûs astra fuisse ex prædictis patet. De Sole primo dicendum loco. Solem orientem salutare & adorare gentibus solenne erat, undè natum Proverbiûm: *Plures adorant solem orientem quàm occidentem.* Perfarum Regibus morem fuisse & legem, ut Solem ortum adorarent quotidie, scribit Procopius l. 1. sic oriens quoque Luna adorata, quoties *διὰ συνόδου πρῶτον ἐφαίνετο*, solebantque adoraturi calceos exuere, ut de Proclo refert Morinus, adeò persuadere suis Diabolus potuit, ut inter sacra deponerent calceos, ac eo ipso divinum Mosen (Exod. 3. vers. 5.) imitarentur. Nec autem solæ Perfarum gentes, sed etiam Syri & Arabes, ac ipse DEI Populus Solem adorabant. Vestigium hujus rei ex Ezech. cap. 8. vers. 16. apparet, quando Prophætâ, ad ortum Solis incurvantes Viros, ostendit Dominus. Undè nonnulli colligunt, sacris his quæ Soli fiebant, exclusas fâminas fuisse, quod solos Viros deceant. Sic Heliodorus 10. Æthiopicor. *Cum, inquit, mundissimis ac lucidissimis Diis, Soli & Luna, sacrificari debebant, nefas erat, Mulieres Virorum se inferre cætui, ne quâ vel ab invicis accideret pollutio rebus sacris, quare per Pracones foli exciti Viri, fâminis exire in publicum interdicebatur.*

§. 7. Inter reliqua sidera Solem maximè coluerunt mortales, quippè in eam Persæ & Massagetæ temeritatem prolapsi sunt, ut Solem Deum maximum dicerent, ac ne quis præter Solem coleretur, lege caverent. Germani solem solum Deum esse, quem cernebant, opinati sunt; quæ Anaximandri & aliorum Philosophorum opinio fuit, ut cœlestia sidera Deos esse crederent. Tantus etiam solis honor apud Ægyptios erat, ut ejus simulacrum diplomatibus consignatis adorarent, votisque ac præcibus frequentarent assiduè, teste Alexandro ab Alex. Gen. dior. l. 6. cap. 26. Et quis Solem inter ipsos in Osiride cultum nesciat, nisi qui Mythologos Vetustissimos ignoraverit? De Romanis Vopiscus testatur in Aureliano, quem ita inducit verba facientem: *Ago gratias bonitati tue, & accipio Consulatum, quæm das, Diis faciant, & Deus servus Sol, ut & Senatus ita de me judicet.*

§. 8. Mireris Christianos etiam adeò dementatos o-
lim fuisse, ut de locis eminentioribus Solem adorarent. De quâ
impietate non immeritò conqueritur Leo Rom. serm. 7. de
Nativit. Dom. *Ex Diaboli institutis, ait, etiam illa generatur impie-
tas, ut Sol inchoatione diurna lucis exurgens, à quibusdam insipienti-
oribus de locis eminentioribus adoretur, quod nonnulli etiam Chri-
stiani adeò se religiosè facere putant, ut priusquam ad B. Petri Apo-
stoli basilicam, que uni Deo vivo & vero est dedicata perveniant, su-
peratis gradibus, quibus ad suggestum aræ superioris ascenditur, con-
verso corpore ad nascentem se Solem reflectant, & curvatis cervicibus,
in honorem se splendidi orbis inclinent. Quod fieri partim ignorantia
vitio, partim paganitatis spiritu, multum tabescimus & dolemus, &c.*
Et paulò post: *Abjiciatur ergò à Consuetudine fidelium damnanda
perveritas, nec honor uni Deo debitus, eorum ritibus, qui creaturis
deserviunt, misceatur, Dicit enim Scriptura divina: Dominum De-
um tuum adorabis, & illi soli servies.*

§. 9. Quanti solem fecerit Attabaliba barbarus Rex,
è responso plusquam barbaro facilè judicari potest, quod Vin-
centio de Valle Viridi Ordinis Dominicani Monacho dedisse
fertur, cum enim eum per Interpretem compellasset Monachus,
abjuraret fœdos ac Diabólicos errores: sacra Christianorum a-
gnosceret: audiret legem Dei, cujus inter alia hæc quoq; sen-
sentia sit, Christum è cœlo descendisse, ut assumptâ humanâ
carne in utero Virginis, in cruce mortem obiret pro peccatis
generis humani: alto supercilio atque risu damnavit hæc sacra
Rex impius, ac, *si ipsi in Christum crederent, qui cruce mortuus esset,
se in solem credere, qui nunquam moreretur,* respondit. Nec præ-
tereunda sicco pede Chosrois Persarum Regis impietas est, qui
Nemini parcere cogitabat, nisi qui Christo abnegato Solem
Persicum adoraret.

§. 10. De modo & cultus ratione clara res est. Adora-
bant incurvantes se, id est, salutabant manu ad os relatâ ut su-
prâ dictum. Solebant enim supersticiosi idola, eorumque ora,
manus, pedes atque ipsa limina deosculari,

— dare sacratis oscula liminibus. Tibull.
& si ea contringere non possent, jacere manu basia. Notandus
hoc loco mos ramum ad nares applicandi, quem Populum
Judæo-

Judæorum observasse colligimus ex Ezech. cap. 8. vers. 17. de hoc loco Causinus in Observat. ad Clement. Alexandr. Hieroglyph. docet, veteres solitos in honorem Dei, tam in pompis quam in sacrificiis, præferre manu palmites & ramos variarum frondium, eosq; onustos omnigenis pomis & fructibus, quos in fanis gentiles ad os & nares solerent referre, non odorandi, sed adorandi gratia, velut pro talium creatione, & munere mortalibus concessio, æsturi gratias. Tantus astra colendi ardor est!

§. 11. Crebra & magna templa dicata Soli, & in iis Virgines sæpe ducentas fuisse. Lipsius refert de Vesta *Syntagm. cap. 15.* è quibus, si qua corpus polluisset, morteluebat, nisi tamen è sole se concepisse (ride superstitiosam credulitatem) sanctè adjurasset, adeò perpetuæ pudicitia: fæmina Solis Antistes fuit. Eiusdem Sacerdos Dionysius erat, (Samius an Rhodius, non satis constat, quod in Samo natus, & Rhodi habitaret, observantè Gerard. Joh. Vosio de Historic. græc. 1. 2. cap. 3. pag. 174.) nam Sol Rhodi inprimis colebatur, eò quod in Insulâ hâc nunquam ita nubilum sit cælum, quin luce solis perfundatur, teste Solino cap. 27. de quo Dionysio ita Suidas: Dionysius Musonii Filii, Rhodius aut Samius Historicus, fuit etiam Sacerdos templi Solis, quod ibidem erat. Romæ Templum Soli positum fuisse summâ honorificentia: consecratum, memorat Vopiscus. In Zeilam Insulâ ab incolis coli Solem aris extrâ urbem frequentibus, in quibus simulacra sunt sacra, ad similitudinem orbis solaris Magicis artibus constructam, refert Benjamin Tuedelensis in Itin. Interprete Aria-Montano, ubi exorientè Sole orbis illi incendi videntur, magnoq; strepitu sonant. Summo itaq; mane communiter excurrunt, adeuntq; Solem Viri pariter & Mulieres, habentes singuli suas acerras in manibus pariter Soli thura adolent. Infanda sacra barbaris digna, quorum religio cum moribus congruit. Dolendum tamen creaturas quæ nihil hominibus præstare possunt, suprâ opificem extolli.

§. 12. Hic iterum vanæ superstitionis hujus occurrunt vestigia in sacris, apud Ezech. 8. vers. 16. 17. ubi supremi Numinis Templum, Sanctum Sanctorum impio solis cultu à Judæis profanatum esse legimus. Cum enim facies ad occidentem, quò

sanctum sanctorum respiciebat; convertere deberent, posterio-
 ra obvertentes Templo Domini, ad ortum solis contra divina m
 legem Deut. 4. vers. 19. adorabant. Quin imò Reges Judæ in in-
 troitu Templi Hierosolymitani equos Soli dederunt, additis
 quadrigis, quos postea abolevit Josias 2 Reg. 23. vers. 11. Quales
 autem equi fuerint, an ex ære vel alio metallo fusi, an vivi? dis-
 quiritur. Placet sententia posterior, quam cum Rabbiniis, Lyrá,
 Vatablo, & post omnes, Sanctio, amplectimur, (tametsi prior
 Seldeno Synt. 2. de Diis Syris cap. 8. arrideat,) additâ ratione,
 quod currus Solis combusti, equi ablati dicantur, cur non & ii
 combusti, si ex simili materiâ? Plura in Theolog Symbol. Pl. Rev.
 atque Excellentiss. Dn. Ursinus p. m. 72. Aureas etiam Ve-
 tustissimi Orientalium Zabii sive Chaldæi & argenteas effigies
 faciebant, illas Soli, has Lunæ dicabant, & ædificarunt palatia,
 ut scribit R. Moses Ægyptius in More Nebochim lib. 3. cap. 30.
*Et posuerunt in eis Imagines, Et dixerunt, quod splendor potentiorum
 stellarum diffundebatur super illas Imagines, & loquebantur cum ho-
 minibus, & annunciabant eis utilia.*

§. 13. Accesserunt insuper sacrificia & Equorum conse-
 cratio. Solem, inquit Justinus l. 1. c. 10. *Perse unum Deum, & equos
 eidem sacros ferunt.* Id quod Macrobius, Strabo & alii confir-
 mant. Strabo sub finem l. 15. Persas Martem unum Deum colere
 tradit, & Curtius lib. 4. cap. 14. Martem (id est Solem, legunt
 enim pro Matrem, Mithren sive Mithram, quod sic Persæ Solem
 appellabant, annotante Berneggero ad Justin. l. cit. p. m. 24.)
 à Dario facit invocatum, *precor vos,* inquit ibidem ad milites
 Darius, *per Deos patrios, æternumq; ignem, qui præfertur altaribus,
 fulgorisq; solis, intra fines regni mei orientis.* Rationem, cur Soli
 equos sacraverint, reddit Ovid. l. 1. Fastor.

Placat equo Perses radiis Hyperiona cinctum,

Ne detur celeri victima tarda Deo.

Hoc etiam à Massagetis observatum legimus, idèd, quod Deo-
 rum perniciosissimo è quadrupedibus omnibus perniciosissimum
 conveniret. Idem paucis Heliodorus l. 10. Æthiopic. complecti-
 tur ubi docet. Soli τὸ Ἰππικόν, quadrigam albam, currum qua-
 tuor equis instructum, oblatam, quod τὸ ἄχυστὸν θεῶν τὸ τα-
 χύστον, celerissimo Deo id quod celerissimum est, convenire arbi-
 trati

trati sint. In Græcos eundem morem translatum scribit Pausani-
as in Laconicis. Præterea Tauros soli mactabant Ægyptii, ei-
dem in Apolloniâ ove, apud Athenienses aquâ melle diluta li-
tabatur, referente Alex. ab Alex. Gen. diæ. l. 3. cap. 12. & quis o-
mnia ? dies priùs deficeret.

§. 14. De sole hætenus, nunc quædam de Lunæ cultu.
Divinitatem Lunæ reliquisque sideribus dedit Anaximander,
Alcmaeo, Xenocrates, Theophrastus, Zeno, Cleanthes, alii, imò &
Socrates ipse apud Xenophontem, superiorem enim rerum cau-
sam attingere non potuerunt. Cum enim Lunæ & cæterorum
siderum in hæc inferiora imperium, influentias ac beneficia per-
spicerent accuratiùs, eò procescit impietas, ut ab eadem origi-
ne etiam in terris Deos sibi fingerent. Hinc Mare, Ventos, Tellu-
rem, Aërem, Ignem, Fruges, quicquid denique humanæ vitæ
commoda alia, ut cœlestia corpora lucem & calorem, præsta-
ret, Soli, Lunæ & sideribus in indigitamentis suis adjecerunt.
Confirmat rem Plato, qui in Cratylo Græcorum primos Numi-
na, Solem, Lunam, Tellurem Astra & Cælum adscivisse scribit.
Non inconcinne libri sapientiæ Autor. cap. 13. vers. 1. *Μαλαίαι*
μὲν γὰρ, inquit, πάντες ἀνθρώποι φύσει, οἷς παρῆν θεῶν ἀγνωσίαν
καὶ ἐκ τῶν ὀρωμένων ἀγαθῶν σὺν ἰχθυῶσιν εἰδέναι τὸν οὐρανόν, ἕτα
τοῖς ἔργοις προσέχοντες ἐπέγνωσαν τὸν τεχνίτην. ἀλλὰ ἢ πῦρ, ἢ
πνεῦμα, ἢ τριχινὸν ἀέρα, ἢ κύκλον ἀστρον, ἢ βίβιον ὕδαρ, ἢ Φωσῆ-
ρας ἕραν ἢ πεντάκων κόσμος θεῶν ἐνόμισαν.

§. 15. Lunam Ægyptii alixque gentes sine sexus discri-
mine coluerunt. Ejus Templum apud Carras fuisse, in quo, qui
Lunæ supplicaret, uxoris imperio subigi, qui vero Luno Deo sa-
crum faceret, uxori dominari ferebatur, testis est Alex. ab Alex.
Gen. diæ. l. 4. c. 8. hinc Lunus & Luna. Vid. Tertull. Apologet.
cap. 16. Matrem Mundi vocitabant Ægyptii, eamque à Sole gra-
vidam factam, sæcunda generationis principia enixam demitte-
re. utriusque sexus naturam in se continentem. Plutarchus l. de
Iside & Osiride : *μητέρα τὴν σελήνην τῶ κόσμῳ καλῶσιν καὶ ῥύτιν*
ἔχειν ἀρσινόθην οἰοῦσιν. Inde erat, quod non sine dubitatio-
ne de sexu supplicabant Veteres. Arnobius adversus Gentes l. 3.
consuetis in precibus, sive tu Deus es, sive tu Dea, dicere. Et de Car-
renis item in Mesopotamia Æ. Spartianus in Caracallo : *scien-*

dum, inquit, doctissimis quibusq; id memoria traditum, atque ita nunt quoq; à Carrenis precipue haberi, ut qui Lunam famineo nomine ac sexu putaverit nuncupandam, is addictus mulieribus semper inserviat, at vero, qui marem Deum esse crediderit, is dominetur Uxori, neq; ullas patiatur muliebres insidias. Undè quamvis Græci vel Ægyptii eo genere quo feminam hominem etiam Lunam Deam dicant, mysticè tamen Deum dicunt; hæc ille.

§. 16. Hinc ortus talis Lunæ sacrificandi mos, ut dum Marem & Fæminam existimabant, in Attide Mulieres ei in lorica, Viri in muliebri Veste sacrificaverint, ut prodidit Philochorus, & ex illo Macrobi. l. 3. c. 8. It. Alex. ab Alex. Gen. diel. l. 2. cap. 14. quæ sacra eodem ritu olim etiam facta esse Veneri, R. Moses Maimonides in More Nebochim author est. Apud Ægyptios Lunæ mos erat Sues immolari, ut ait Herodotus in Euterpe: Τοῖσι μὲν νῦν ἄλλοισι θεοῖσι θύειν ἢ δικαιῶσι Αἰγύπτιοι, Σελήνη δὲ καὶ Διονύσω μόνοισι τῶ αὐτῶ χερσὶν ἢ αὐτῆ πανσελήνω ἵδουσι. θύσαντες, πατέονται τῶν κρεῶν. Cæteris quidem Diis Sues immolare nefas esse putant Ægyptii; At Soli, Lunæ & Dionysò eodem tempore, in ipso plenilunio scilicet, Sues macantes, carnes conculcant pedibus. Quo in loco ritus multiplex sacrorum, in quibus Sues immolabant apud Ægyptios, ostendit Herodotus. Erat tamen consuetudo apud alias Nationes, ut nulli Deorum, nisi Cereri Sus immolaretur, cum Lunæ, quod haberet cornua, Taurus macaretur, ut ait Laëtantio l. 1. de fals. relig. p. m. 70. vel Vacca, norante Seldeno de Diis Syris p. m. 53. In Albaniam, quæ regio non procul distat à mari Caspio, Lunæ homo immolari solebat, cum maximè omnium Deorum Luna ibi coleretur: Nam multi è servis Numine afflati ibi divinabant, quorum qui plurimum Numine correptus esset, per sylvas errans sacrâ catenam comprehensus à sacerdotibus vinciebatur, sumptuoseque & opiparè per annum nutriebatur, deinde cum aliis hostiis ad Deæ sacrificia macandus ducebatur: ut ait Strabo l. 11. Neque Lacedæmonii, severi aliàs ac prudentes, hanc superstitionem effugere potuerunt, Vid. Pausan. in Laconicis. Athenienses, ut Soli ita Lunæ, non vino, sed aquâ melle dilutâ, sacrificabant, eò quod in ejusmodi sacris vinum adhibere nefas ducerent, Alex. Gen. diel. l. 3. c. 12.

§. 17. Lunæ

§. 17. Lunæ Templum posuerunt Romani in Palatino Monte Capitolio proximo, quem à Palantia Urbe Arcadiæ dictum autumant, adeoq; Arcades habuisse Autores. Ædes autem ei in Aventino Monte extruxerunt, ut nihil deesset, quod ad augendam superstitionem valere poterat. Mahumedani Lunulas corniculantes summis Turrium & Meschitarum fastigiis imponunt, quæ insignia in Lunæ honorem sacrata volunt; quin etiam Festû peculiare, Giuna, Urania corniculatæ sacrum, celebrant. De origine hujus cultus, quem ab Antiquissimo Hagarenorum sive Saracenorum ritu accepisse Mahumedanos censet Seldenus de Diis Syris Synt. 2. c. 4. diversum sentit Scaliger 2. de Emendat. Temp. & 3. Canon Itag. quod nos suo loco relinquimus. Testimonium satis evidens de Lunæ cultu perhibet signum ejus in Vexillis Turcarum expressum, quod Imperatores Ottomannici à Byzantinis devictis traduxerunt, quâ de re duo Eruditissimi Viri Busbequius in Epistolis, & Liplius in quæstion. Epistolicis disserunt.

§. 18. De Venere Urania sive Cœlesti, quam cum Lunâ eandem plæriq; faciunt, nunc dicendum. Tot autem ferè Nominibus illa gaudet, quot quidem habuit cultores, quæ tamen omnia in unum Numen conspirare videntur, quod pro Potestatis diversitate, Gentiumque ejus cultui deditarum variis institutis, aliter atque aliter efformatum & nuncupatum fuerit. Judæis dicta est מַלְאָכָה רַבָּה Regiâ cœli, id quod colligimus è cultu, cujus vestigia offendimus apud Jerem. cap. 7. v. 18. & cap. 44. vers. 17. τοῖς ο dicitur βασιλισσα τῆς γῆρας. Eadem est Apuleio Ceres, alma frugum parens & Venus cœlestis, quæ sexnum diversitatem generato amore sociârît, Eadem Sidoniis Astoreth, Assyriis Mylitta & indè Ilithyja, quam Poëtæ dicunt, præpositam timidis parientibus, undè & nomen Genitrix, quod præsit hominum generationi, Syris Amma aut Ammæa, id est, Mater & Nutrix, Arabibus Alilat. Babylonis Salambo, h e pacifera, quod pacem adferat & omnia bona consequentia, Persis Mithra, ut Herodotus in Clio, ubi de Persarum Religione: sacrificant & Urania ab Assyriis & Arabibus edocti: vocant autem Assyrii Venerem, Mylittam, Arabes, Alittam, Persæ Mithram. Egyptiis eadem est Isis; & Diana, multimammia Ephesiis. Ex

quo iterum apparet, antiquissimas gentes Uraniam hanc coluisse. Nam ut Pausanias in Atticis : *Uraniam Assyrii, inquit, primi mortalium coluerunt : post eos Paphii, & Phœnices illi, qui Ascalonem in habitant in Palestina : à Phœnicibus acceptarunt Cytherii.* Athenis instituit Rex Ægeus, ratus quod liberis careret, erat enim id temporis adhuc illiberis, quodque Sorores ipsius intantas calamitates incidissent, ex irâ Uraniæ evenisse. Est autem apud Athenienses Populus, Athmonenses vocant, Porphyrionem, qui ante Aëæum regnârit, Veneris Cœlestis, quod apud ipsos erat, sanum dedicasse perhibebant.

§. 19. Sicut autem Lunæ (ut dictum superius) utrumq; sexum circâ religionem tribuebant : ita Venus quoque ut mas & fœmina à Veteribus efficta & adorata est, neque enim sexum idolorum prisca mysteria gentium distinguebant. Hinc Græci & Romani Venerem barbatam & armatam coluerunt. Cypri ut disertè Macrobius, eandem putabant Marem ac fœminam esse, idè babatam effingebant in stolâ muliebri, & sceptro & staturâ virili, cui sacra fecerunt Viri ornatu muliebri, mulieres contrâ ornatu virili. Pectine & barbâ effictam esse cingulo - tenus Viro affimilem, inferiore parte fœminæ, Suidas, & ex eo Gyraldus de Diis Syntagm. 13. autor est. Spartanos armatæ Veneri ædem simulachrumq; posuisse ob singulare factum Conjugum suarum Lactantius scribit l. 1. de fals. relig. p.m. 64. quod honestius videbatur, armatam Venerem consecrassè quàm calvam, quod à Romanis factum est, qui Urbe à Gallis occupatâ, obsessi in Capitolio, cum è Mulierum Capillis tormenta fecissent (conf. Flor. lib. 2. cap. 15.) ædem Veneri Calvæ consecrarunt. Vetustus insuper Poëta Calvus apud Macrob. Saturnal. 3. c. 8. pollentemque Deum Venerem dixit, & Aristophanes ἀφροδίτων.

§. 20. Plures autem Veneres fuisse è Pausaniâ liquet, qui tres commemorat in Bœoticis, quarum una cœlestis, altera popularis, tertia Apostrophia dicta est. Primam Cœlo & Die, alteram è spumâ maris, tertiam Jove & Dione procreatam à Poëtis accepimus. At Divinus Plato in Convivio duas esse Veneres & duos Cupidines inquit in his : πάντες γὰρ ἴσμεν, ὅτι σὺ ἐστὶν ἄνευ Ἐρωτος Ἀφροδίτη ταύτης δὲ μιᾶς μὲν ἕσσης, εἰς ἃν ἦν Ἐρως. Ἐπει δὲ δύο ἐστὶν, δύο ἀνάγκη καὶ Ἐρωτος εἶναι. Πῶς δὲ ἔ' δύο τὰ θεὰ ; ὁ

§. 22. Maximam verò Veneris potestatem esse Sophocles significavit in Trachiniis, cum semper Victoriam reportet, & tantas quidem esse Vires, ut Cælo, terris & omnibus Elementis credita sit dominari, quare omnia ab illa produci scripsit Euripides in Coronifero Hippolyto, omniaque illius imperio parere, hanc unam Mundum procreasse, procreatum nutrire & conservare Gentes miseræ crediderunt, hanc ipsam rerum Naturam Omnipotentem, rerum omnium Genitricem esse, ex Artemidori Onirocrit. l. 1. c. 42. docemur, in cujus multi nominis Deæ manu & inferiorum claustra & omnis salutis positam esse tutelam Apulejus ait l. 11. Non igitur est, quod mireris, populum Dei ad Idololatriam semper proclivem, hunc quoque superstiosum cultum recepisse, tam antiquum, tam longè latèquè pervagatum, ac apud vicinas undique gentes assumptum. Hinc illa Domini querela apud Jerem. c. 7. vers. 18. Filii colligunt ligna, & Patres succendunt ignem, & Mulieres conspergunt adipem, ut faciant placentas Reginae Cæli hoc est, Soli, Lunæ & stellis, quæ Virtute suâ regere inferiora corpora quodammodò videntur, uti in gloss. marg. Bibl. latin. Osiander interpretatur ad h. l. Tantus ardor est idola colendi! Neque dubium est, tales placentas Reginae Cælorum obtulisse Judæos, quæ ejus impressam effigiem referrent, docente R. Salomone Jarchi, uti in placentis Ægyptiorum sacris asinus vinctus expressus videbatur, testante Plutarch. de Iside & Osiride, conf. Excellentiss. Dn. Ursin. Analect. Sacr. Vol. 2. l. 2. c. 22.

§. 23. Tempa veneri Uraniæ Assyrios condidisse, & in illis simulachra dedicasse, Lucianus, testis est. Inter hæc antiquissima Tempa Byblitanum haberi, quod Cinyras dedicasset, & Hierapolitanum multis prodigiis & miraculis famosum, cujus primū Conditorem Deucalionem facit Lucianus. At rectius Semiramidem condidisse dixeris, utpote quæ Veneris hujus cælestis, in visibili aliquo Idolo, cultum tam effæminatum instituit, qui postea Magorum operâ novis subindè Ceremoniis interpolatus est, hinc autem cum Cinyrâ in Cyprum transfretavit, qui templum amicæ Meretrici donasse fertur, cui nomen fuerit Venus, ut Julius Firmicus scribit. Fuisse hunc Cinyram Assyriorum Regem, profectumq; in Cyprum, condidisse Paphum Apollodorus memo-

memorat l. 3. Biblioth. Et hinc sese nobis vestigia in sacris offerunt, quæ Templum Veneri Uraniæ ab Israelitis positum fuisse ostendunt 2. Reg. 17. v. 30. ubi per כְּבוֹת בְּכוֹת Veneris Templum intelligimus. Seldenus Synt. 2. c. 7. ritus circa hoc Templum sacros denotari vult, in quibus prostare solebant Babyloniam, aliarumque gentium Veneri deditarum, Virgines. *Ippissimum*, inquit loc. cit. *erat Babylonia Mylitta sive Veneris Urania templum, ubi puella corollis revincta, & sedentes singulis in spatiis, quæ funiculis erant distincta, hospites opprobantur, qui ritè imploratâ Venere Mylitta, pecuniâq; quantulacung; data (quæ Dea sacra) cum eis à fano subductis rem haberent.* Ab hoc dissentit Excellentissimus Dn. Ursinus Vol. 2. Analect. Sacr. l. 2. c. 27. & ea intelligi mavult, quibus testæ & circumdata ipsa idola, qualis fuerit illa *σπηνή τῆς Μολοχ* Act. 7. v. 43. Vid. Analect. Sacr. Vol. 1. l. 2. c. 29. p. 154. seqq. His sacris Babyloniorum originem debere Siccæ Veneream Pænorum, nonnulli volunt, de qua Valer. Max. l. 2. c. 6. *Siccæ fanum est Veneris, in quod se Matronæ conferebant, atq; inde procedentes ad questum, dotes corporis injuriâ contraherant;* (ita elegantius in Manuscriptis legitur.) Et credibile est à Babyloniis Phœnicis hunc cultum, hos ritus accepisse, & in Africam transtulisse, quod ibi eorundem colonia fuerit. Hinc de re multa Seldenus l. cit. & ex eo Thysius in Notis ad Valer. Max. p. m. 185. Verùm si prius Seldeno negatur, nec posterius hoc stare poterit, cum similes ferè ritus, simile Matronarum propudium Historicus ostendat.

§. 24. Mera igitur fuere lupanaria fana Veneris, ubi memorabilis Corinthiorum mos, (nam & Græcos templa aliqua meretriciæ Veneri dicasse recenset Athenæus l. 13.) qui Veneri, quam præcipuo cultu venerabantur, in magnis supplicaturi, exoratrices Meretrices adsciscebant, eventum ut plurimum salutarium, harum precibus placatam Deam, arcem & Propugnaculum Græciæ, Corinthum, Persis prodere noluisse. Denique si quis ab eâ quicquam enixius flagitaret, vovere consuevisse, se aliquot meretrices in Deæ famulitium adducturum. Tales igitur Veneris fuere famuli & famulæ, tales Ministri & Sacerdotes, qualis ipsa fuit. Nam ut ejus simulachrum stabat planè nudum, simile scorto in fornice prostanti, turpiter omnium oculis nuda expo-

nens *אֲוֹנָא רַב סָוּוּר* *וְנִגְנָה*: ita invicem deperire & com-
 misceri turpiter, negotium valdè sacrum æstimabatur. Sed non
 effugiunt scelerum pœnas, qui sese sceleribus fecerunt reos. E sa-
 cris vestigia se nobis offerunt, quando apud Oseam c. 4. v. 14. se
 justè permitturum Dominus dicit, ut Idololatrarum Filia, Nurus
 & Sponsa corrumpantur, quoniam & ipsi *הַזִּנְיָוִים* *עִם*
 Meretricibus conversantes, *הַזִּנְיָוִים* *עִם* cum effaminatis sa-
 crificaverint; Ex quo *הַזִּנְיָוִים* Veneris Sacerdotes fuisse patet.
 De illis Hieronymus: *Hi sunt, inquit, quos hodiè Romæ, Marti non*
Deorum sed Demonum servientes, Gallos vocant: eò quod de hâc gente
Romani, truncatos libidine in honorem Atysquem Evnuhum Mere-
trix fecerat, Sacerdotes illius manciparint: propterea autem Gallo-
rum gentis homines effeminantur, ut qui Urbem Romam ceperant, hâc
feriantur ignominia. Istiusmodi Idololatria erat in Israël, colentibus
maximè faminis Beelphegor, ob obscœni magnitudinem, quem nos
Priapum possumus appellare. Gallos istos effaminatos in templo
Deæ Tyriæ habitasse, inter mulieres templi ministras, muliebri-
bus officiis deputatos, Lucianus testatur, Negabant enim se esse
Viros, mulieres credi volebant, effeminaverant idè Vultum, cutem
poliverant, crimes muliebriter nutritos exornârant; virilem sexum
habitum muliebri dedecorantes, caput vix lassâ cervice sustentabant:
Deniq̃, videre erat in ipsis templis, cum publico gemitu, Viros mulie-
bria pati &c. Teste Firmico de Error. prof. rel. g. Adèd muliebria
patri, Veneris sacerdotibus, & impuri corporis labem jacere,
etiam inter sacra fuit. His additi sũnt Sacerdotes alii, quorum
*quidam hostias mactabant, alii libamina offerebant, alii *מִסְפָּגוֹת**
*alii *מִסְפָּגוֹת* dicebantur. Hos ritus gentilium abominan-*
dos, infanda hęc mysteria Israëlita didicerunt, ut Deum Opt.
Max. irritarent. Hinc tot Prophetarum conciones ad populum
Dei habitæ, ut reverterentur, hinc laudes Josiæ Regi decretæ à
*Spiritu Sancto, quod domos *הַזִּנְיָוִים* effaminatorum in tem-*
plo Domini destruxerit 2. Reg. 23. v. 7.

§. 25. Ceterùm Venerem in magno lapide Brachtan dicit
 etiamnum Mahumedanos colere, quod credunt super eum A-
 braham cum Hagar consse, aut Camelum ei alligasse, cum Isac
 Fili-

Filium erat sacrificaturus, scribit Euthymius Zygabenus in Pano-
 nopia. De lapide autem verba ejus sunt : ὁ δὲ ρηθεις λιθῶ κε-
 Φαλή τῆς Αφροδίτης εἶναι, ἣν πάλαι προσκυνοῦν οἱ Ἰσραηλιται.
 Φέρει γὰρ μέχρι ἐννῶν τοῖς ἀκριβῶς κατασκοπεῖσιν ἐκ γλυφίδων
 ἀπολύωσιν κεφαλῆς. Hoc est ; Jam dictus lapis est caput Veneris,
 quam Ismaelita olim adorabant, si quis accuratius spectet, etiam ca-
 pitis in eo delineamenta non obscura erunt &c. Veteres certè Ara-
 bes, uti etiam Paphii, pilæ sive quadrati saxi specie Venerem ve-
 nerabantur. De hoc lapide Clemens in Protrept. & Veneris
 Uraniæ effigiem quadratam meminit Pausanias in Atticis. Simi-
 liter Athenis figurâ quadratâ similis Hermæ colebatur, & quæ
 sunt aliæ Veneris picturæ, secundum variam Naturæ faciem for-
 mata, Vid. Excellentiss. Dn. Ursinus Anal. Sacr. Vol. 2.
 pag. 92.

§. 26. Cætera, quæ memorari ampliùs possent & huc re-
 ferri, tempori refero, concludens Nafonis versibus, qui sentit,
 lumina illa, quibus impiè serviebant mortales, à Deo, ut horro-
 rem tenebrarum depellerent non ut colerentur instituta :

Tot numero, taliq; Deus simulachra figura
 Imposuit cælo: perq; atras sparsa tenebras
 Clara pruinosa; jus sit dare lumina Nocti.

Quod si fieri non potest, ut stellæ Dii sint : Ergò nec Sol quidem
 nec Luna Dii esse possunt, quoniam luminibus astrorum
 non ratione differunt, sed magnitudine. Quod si hi
 Dii non sunt, Ergò relinquitur

SOLI DEO GLORIA.

Sic vidit Astra Gens profana ! sed vidit,
 Ortus vel immemor, vel inscia æterni
 Factoris, hærens ad vagum creaturæ
 Fulgur ; pudendo errore destinans vota

DEO

DEO dicanda, arasque testibus mutis.
In auspicata Corda ! pessimum Crimen !
Cœlum tenere pellices, focum Phæbo
Fumare. Numquid audiit susurrantes
Linguas Triformis Delia, indigens Phæbi
Splendore? publicè illa Schvviabius sistit
Brevitabellâ, Ficta Numina irrides ?
Haud infimus scientiæ est gradus falsum
Cognôsse, vera amamus atque sectamur.
Devota cœlo mens utrumque , dum præstat,
Nec temnit ima, ad summa, quæ petit, nata.

Amicitia ac Contuberniis
J. E.

M. Gottlieb BALDUINUS
Cycneus.

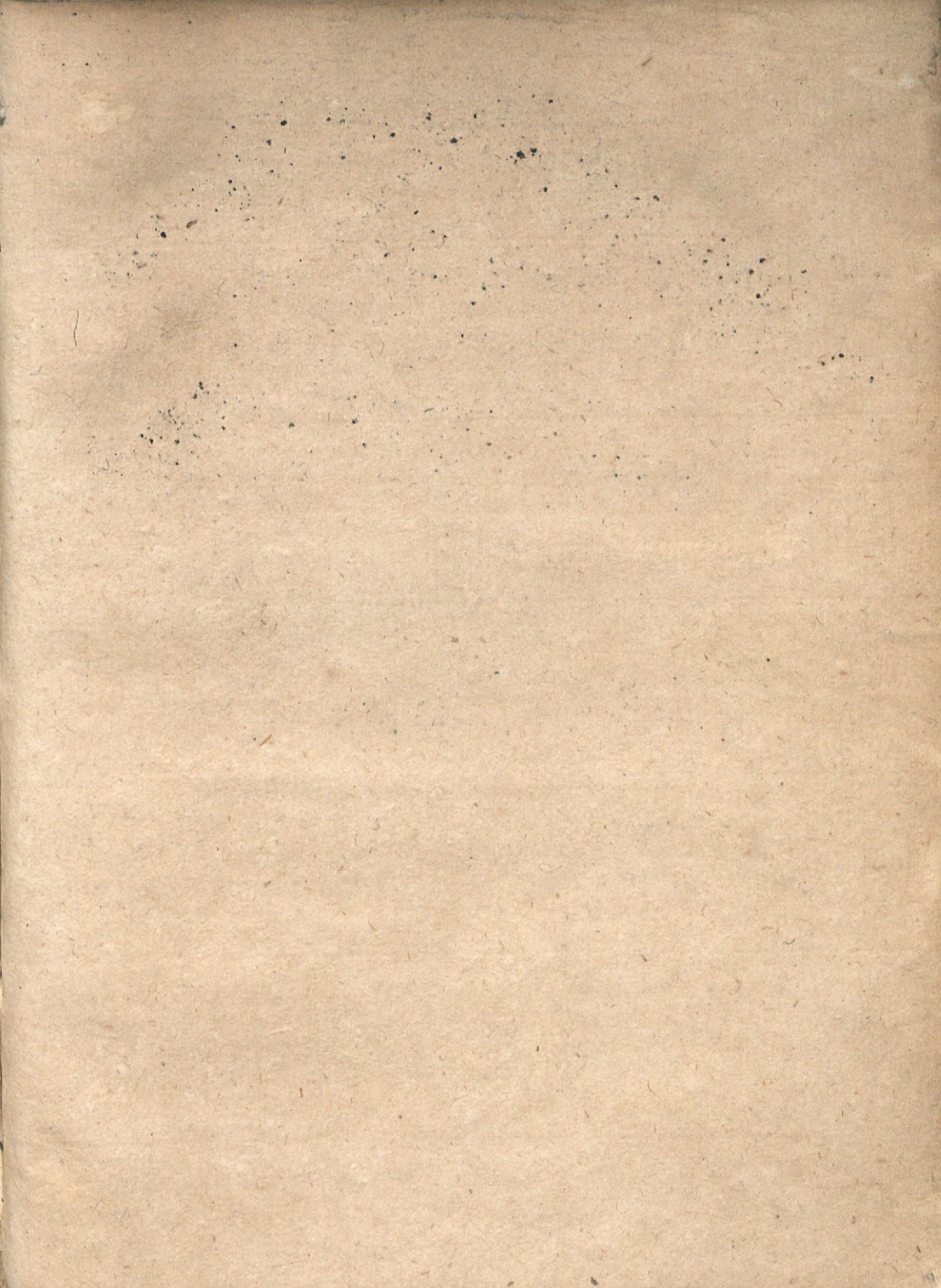

Quisquis pectus habet à fraude immune dolosâ,
Qui veri cultor candidus, hostis atri
Qui sceleris juratus erit, Permessidos undas,
Et Cirrham obscuri nominis esse facit.
Macte utrumque iter hoc, te nil turbare viantem
Errores crebri, semita cæca valent.
Non Libitina tibi, non obstrepat amula virtus,
Nulla tuum tardet sordida pica decus.
En tua perpetuis te asscribit gloria fastis,
Et decoris præco est orbis uterque tui.

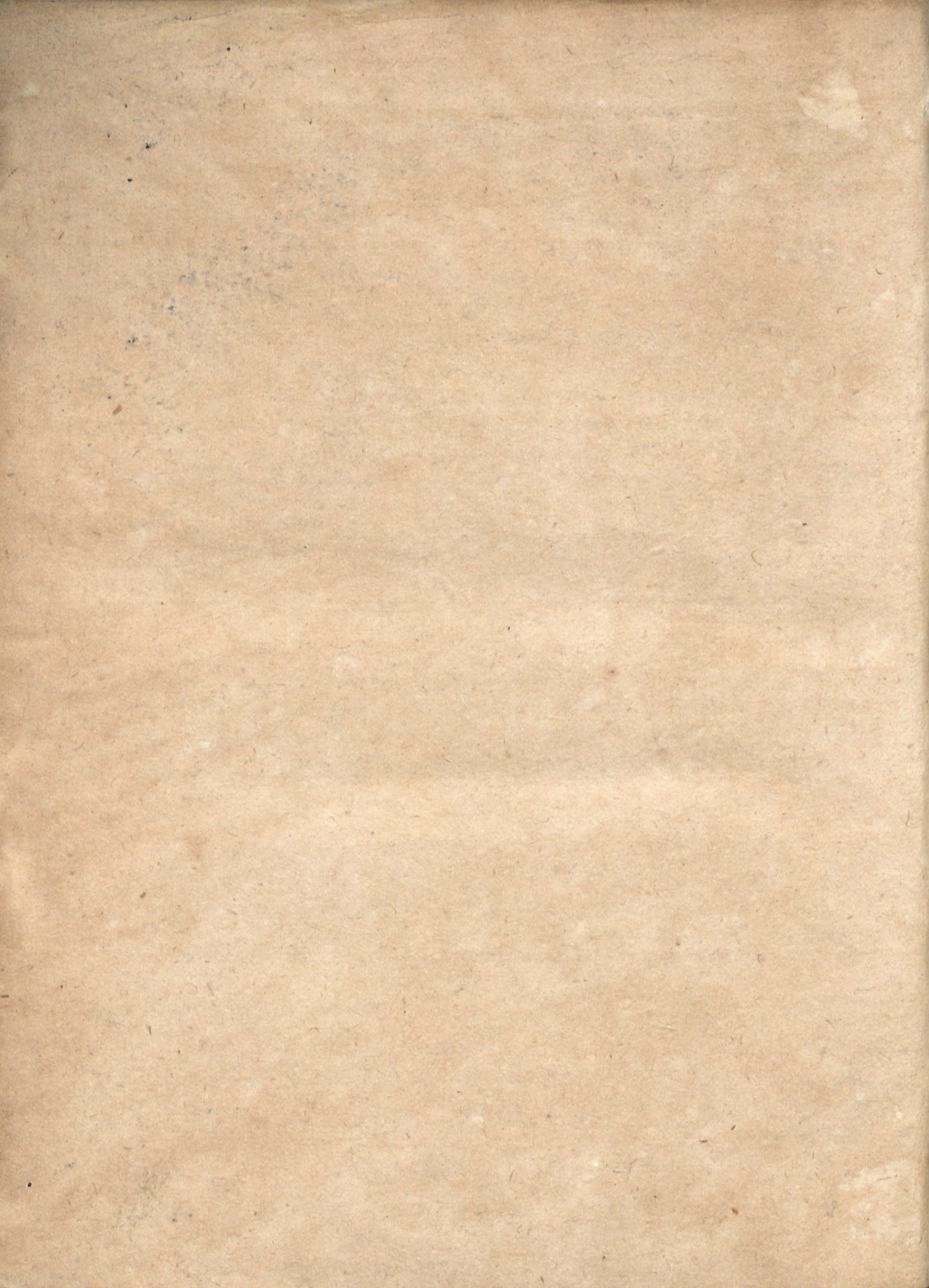
ὄλοναεδ. ominabatur
Daniel Zimmerman
Ratisp.

UB WIEN

+AM342865706

